

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд „Протестантската общност в България след 1989: Състояние и тенденции” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност: 2.3 ФИЛОСОФИЯ

Докторант: Жасмина Христова Донкова

Рецензент: доц. д-р по философия Богдана Тодорова

Институт за изследване на общества и знанието – БАН

Секция “Социални теории, стратегии и прогнози”

Академична длъжност „доцент”, Протокол № 15 /22.11.2010 г.

Научна специалност: 50113, „Философия на културата, политиката, правото и икономиката”

I. Кратки биографични данни за кандидата

Жасмина Христова Донкова е родена на 11.09.1970, в гр. Монтана.

Завършва висшето си образование през 2000 г, в Богословски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Тема на дипломна работа: **„Свидетелите на Йехова – история, доктрина и теологичен анализ”**.

През периода 2001-2003 г. , **специализира** в Юридически факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски” – “История на българската държава и право”. Тема на дипломна работа: **„Правна регламентация на отношенията между Българската православна църква и държавата след 1989 г.”**

През 2006 г прави първия си докторат към Богословски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Тема на дисертационния труд:

“Конституционна уредба на държавно-църковните отношения в България (1879-1991 г.)” - шифър 05.01-17 (теология)

Понастоящем работи като Главен специалист в Дирекция “Вероизповедания” на МС .
Хоноруван асистент по Църковно право в Богословски факултет на СУ “Кл.Охридски” (2003-2012).

Автор е на монографията **“Новите религиозни движения в България след 1989 г”** , С., 2011, както и на повече от 20 научни статии и студии посветени на вероизповеданията в България, църковните и конституционни права, ролята на православния свещеник, проблемите на религиозното образование в България.

Участник в Проект към ФНИ на МОМН, ИФИ – БАН, ръководител доц . д-р Богдана Тодорова, № 1609/2006 г., **„Съществува ли български етнически модел”**. Участник в редица международни конференции, национални кръгли маси и семинари.

Владее руски, английски и гръцки език.

От 2009 г е редовен докторант в Секция “Социални теории, стратегии и прогнози” към Институт за изследване на общества и знанието - БАН.

II. Описание на представените материали

- **Дисертационен труд** на тема „**Протестантската общност в България след 1989: Състояние и тенденции**”, в общ обем от 176 стр., включващ: увод, три глави, заключение, списък на литературни източници – 176 на кирилица и 40 на латиница, 32 интернет ресурса, 12 фигури и 7 приложения.
- **Автореферат** на същата тема в обем на 24 страници. Той възпроизвежда
- структурата на съдържанието и изследователските резултати на работата. В него е приложена справка за основните приноси, съдържащи се в докторския труд.
- **Публикации** свързани с дисертацията – 1 монография от 171 страници, 2 статии публикувани в сборници от национални конференции.

Общата логика на изложението е съобразена с формулираната теза и целите на изследването, възпроизвеждайки „класическата” схема на структуриране и представяне на резултатите: **глава първа** – извеждане, характеризирание и представяне на съдържателните особености на протестантизма като “нова” социологична перспектива в християнството, генезис и етимология на понятието протестант, като освен историческия преглед в параграф две е проследено съвременното състояние на протестантизма в световен мащаб; **втора глава** – чрез историко-сравнителен анализ очертава и изследва картината на протестантизма в България преди и след 1989, както и процеса на формиране на религиозна идентичност, проследени са опитите за влияние на западното богословие, анализирана е дейността на духовните лидери, както и ролята на етническите църкви и явлението “unchurched Christianity”, ясно е очертана методологическата рамка на изследването; **трета глава** - очертава новия профил на протестантската общност и социалната ѝ легитимност в България след 1989г., проследява процеса на формиране на комплицирана идентичност, извежда препоръки за превенция с цел бъдещото им ограничаване, направен е прогностичен анализ за бъдещето на протестантската общност у нас.

Представеният дисертационен труд като формулировка на проблемите, като обем, цел, задачи, методология на изследването и постигнати резултати в конкретната област **отговаря на изискванията за самостоятелно научно произведение.**

III. Обща характеристика на докторския труд

Това е един комплексен, многопластов и напълно завършен текст, който покрива почти всички направления, по които работи настоящата Секция “Социални теории, стратегии и прогнози” и прави много подробен анализ на протестантската общност в България.

- За първи път е предложена пълна база данни за протестантските деноминации в България, която се чака с нетърпение от редица институции, като: Дирекция по Вероизповеданията на МС, ЦИНСО-БАН, МО, Съвет по НС, както и от самите протестантски деноминации. Трудът е изключително информативен, достъпен както за специалисти, така и за по-широк кръг от хора.

Мога да сравня труда с работата на професора по социолога на религията и виден познавач на НРД - Айлин Баркър, като Жасмина Донкова разглежда протестантизма в България по един нов, но обективен и безпристрастен начин.

- Новаторски и успешно е анализиран прехода и изграждането на нова протестантска идентичност, след настъпилите промени в страната / след 1989г./ Направен е точен и пълен разрез на протестантските субтрадиции в България и пълно картографиране на дейността им на територията на страната.
- Въз основа на събран и професионално обработен богат емпиричен материал, е очертан профилът на протестантството в България – “хетерогенна религиозна общност, с ярка изразена деноминационна фрагментарност, преобладаващата част е от градски тип, средна възраст 23-40 години, с траен растеж и се отличава със социалната си ангажираност.” Това е в пълен разрез с изведения в научната литература американски профил за протестантска общност.
- Използвайки историко-сравнителен анализ разглежда българската протестантска общност през призмата на американската и европейската, като ключов елемент в работата ѝ, е анализът на религиозното възраждане, т.нар. “ривайвъл” процес. Има разлика между потенциала на “ривайвъл движенията” в европейските страни и тези в САЩ. Не случайно специален раздел от дисертацията е посветен на американската мисия в България, още от формирането на протестантизма у нас. В САЩ религията е отделена от държавата и поради това отсъства държавна или обществена принуда за принадлежност към определена държавна църква или конкретна религиозна общност. Заложената в протестантизма логика на развитие на религиозния живот, основаваща се на личната вяра в Бога, в Америка се проявява по-очевидно и последователно. Освен това в САЩ има много по-висок процент религиозност /активно вярващи са 50% от населението/, затова и религиозния живот влияе по-осезателно и пряко върху обществено-политическия и културен живот на страната. Не случайно именно в САЩ е основана и първата фундаменталистка организация.
- Използвайки диагностичният анализ очертава ролята на Америка като новото мисионерско поле за евангелизация. В протестантска Европа религиозният живот засяга много малка част от населението, а водещите протестантски конфесии /лютерански и англикански/ за разлика от основните протестантски църкви в САЩ /презвитерианска, методистка, баптистка, конгрешани/ са по-сложни в теологичен план и не могат да бъдат сведени до опростени и кратки доктринални положения. Реставрационните течения в лютеранството и англиканството, когато излязат от своите рамки преминават в по-радикални форми /баптизъм, евангелизъм, презвитерианство/. Дори и да се върнат към първоначалните си доктрини/т.е към тези, към момента на сформиранието им/ това няма да има социален ефект.
- Разкрита е ролята на религията като интеграционен механизъм и е направена прогноза за нарастващата роля на сектите в бъдеще, както в глобален, така и в национален план, за разлика от засилената фрагментарност на водещите монотеистични религии.
- Разкрита и анализирана е връзката между неолибералния пазарен фундаментализъм и протестантството, в частта касаеща религията на просперитета.
- На научната общност у нас за първи път са предоставени данни за дейността на корейската и китайска църкви в България. За първи път се дава информация за дейността на духовните лидери и чуждестранните мисионери в протестантската общност у нас. С оглед посоченият от Збигнев Бжежински модел “Група от двама” /САЩ+Китай/ като програма за бъдеща глобална стабилизация,

изключително удачно е използван сценарния метод за прогнозиране на влиянието им върху българската протестантска общност и нейното бъдеще.

- Професионално и компетентно, благодарение на първият ѝ докторат, е разгледана юридическата и обществена легитимност на протестантската общност в България. Проследявайки историческата траектория и следвайки практиката на водещи специалисти по проблема /Elizabeth Castelli/, е анализирана връзката между публично право и правото на религиозна свобода на религиозните общности, както и отговорността на държавата за мониторинг на новите религиозни движения. За разлика от Айлин Баркър, която само поставя въпроса “Какво може да се направи?”, Ж. Донкова дава примери за добри практики и адекватни интеграционни механизми, без излишна апологетика

IV. Критични бележки и препоръки

Естествено, в докторския труд могат да се открият известни слабости от формално естество. Ще посочим някои от тях не толкова за постигане на баланс на по-горните положителни оценки, колкото с желанието да бъдем полезни в бъдещата работа на докторант Ж. Донкова.

Първо, като изследване дисертацията има подчертано практико-приложна насоченост, без да се навлиза в излишно теоретизиране и информационно обременяване на изложението. С оглед на аспирираната докторска степен, дисертационното поле е могло да бъде по-фокусирано, с по-малка описателност и поставяне на подробностите под линия.

Второ, от изложението се установява, че докторантката не просто „наблюдава” процесите свързани с протестантската общност, а анализира и оценява, изследва и предлага алтернативи. Препоръката ми е в тези случаи да бъде по-критична и аргументирана в излагането на своите тези, вкл. чрез използването и цитирането на чужди мнения, открито до влиза в дискусии с други автори чрез умелото използване на списъка с българска и чуждестранна литература в края на работата.

Възможно е, тези бележки да се приемат като желание от наша страна за неоправдан перфекционизъм. Направили сме ги доброжелателно и с убеждението, че са незначителен детайл от извършената работа и откритите постижения на докторанта.

V. Лични впечатления на рецензента за докторанта

Имам общи публикации и лични впечатления за професионалната кариера и публичната ангажираност на докторанта, както от съвместни участия в поредица от международни научни форуми и конференции, така и от съвместна проектна дейност, засягаща международни и национални проекти и институции.

VI. Относно изпълнението на изискванията на ЗРАСРБ при оценката на докторския труд

Научните и наукометрични изисквания на ЗРАСРБ, приложени към оценката на докторския труд показват следното:

1. Докторантката се ползва с правата на образователната и квалификационна степен „магистър”.
2. Дисертацията третира актуален и обществено значим философско-религиозен проблем, чийто резултати могат да се използват от различните протестантски

организации и деноминации в страната, от изпълнителната власт, от специализираните контролни и надзорни органи, службите за сигурност и др.

3. Докторската работа съдържа конкретно формулирана изследователска теза, цел, задачи, обект, предмет, последващи изводи и обобщения в изследването. Те са изпълнени с коректното използване на теоретични анализи, доказателствен емпиричен материал и адресирани препоръки към съответните заинтересовани институции.

4. Дисертационният труд е разработен на адекватно научно-приложно равнище. Водещата концепция, съждения, методически инструментариум, речник на специалните термини, експертни интервюта, списък на регистрираните религиозни протестантски институции и изследователски резултати са дело на кандидата за „доктор“.

5. Кандидатът притежава необходимите познания по специалността, основните литературни и законодателни източници в тематичното изследователско поле, проявява аналитичност и умения да осмисля емпирична информация, да дефинира злободневни проблеми в областта на философията и религиознанието.

З а к л ю ч е н и е

Като имам предвид актуалността и значимостта на извършеното изследване с предложените конкретни решения за практиката и визираните приноси моменти, предлагам на почитаемите членове на Научното жури да подкрепят присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 2.3 Философия, на Жасмина Христова Донкова.

София, 14.10.2012г.

Рецензент:
доц. д-р Богдана Тодорова